

„Érzésem szerint eddig túl keveset beszéltek a / BAROKK FEMINÁRÓL, noha hamarosan lényegbe / vágó következményei lesznek” – írja Nemes Z. Máriaó eposza (vagy talán szerencsésebb lenne a Juhász Ferenc-i eposz terminus

92 Csehy Zoltán

MANIPULÁCIÓ ÉS MAGNETIZMUS

Megjegyzések

a *Barokk Feminához*

használata) elején, mintegy a propozíció részeként. A *Barokk Femináról* szóló beszéd gyarapítási kísérlete lesz ez a szöveg is, miközben a „lényegbe vágó” irodalomtörténeti következmények tudatosítása mellett (meggyőződéssem ugyanis, hogy igen jelentős, szintetizáló

műről van szó) a recenzens inkább a lényegbe vágó következtetések esélyében bíz. Az alaphang megütése a „rohadó nép” szívét betöltő dalok tónusára kíván emlékeztetni, ám végül a szerző egészen más stratégiát választ, az elszabadult magnetizmusét, a részek, szavak, képek, elemek egymást kezdik vonzani egy külső poétikai mágneses tér hatására, vagy eleve egyes struktúrák, többretegű mondattekercek indukálnak mágneses teret, polarizálják a szöveget (a tragikum és a komikum olykor evidenciavesztett északjai és déljei között), miközben az erővonalak mindig egy-egy központi góc (barokk terminussal élve *concetto*) közepén rajzolódnak ki a leghatásosabban. Ezek az erővonalak hihetetlen sűrűségi mintázatok kialakítását teszik lehetővé, a szöveget olyan mértékig elektrifikálják, hogy a *Barokk Femina* egy áramvonalassá alakított tragikomikus eposz testét modellálja elénk, egy nő (az anyaföld, szülőhazánk) metaforikus testét, mely egyszerre aktuális kutatási tárgy, politikai képződmény, és egy barokk anatómiai teátrum fő historikus látványossága, metaforikus hazapreparátum.

A *Barokk Femina* korunk *Az elveszett alkotmánya*: a saját kataraktikus öngyilkosságába, önfelszámolásába kergetett, nagyüzemileg tenyészthető „hazafi” manipulációtörténete, aki sikertelenül próbál megvisszatalálni az alapnyelvhez, s rajta keresztül a primordiális létezéshez, ami tulajdonképpen maga lenne a forradalom. Az alapnyelv az eposzban az a hely, legalábbis a szöveg egyik lüktető csomópontja szerint, ahol a „forradalom” egyedül lehetséges, a szűzként írás maga. A forradalmi magnetizmus Nemes Z. Máriaó érett költői nyelvének frappáns megjelölése is lehetne, ha nem fordulna minduntalan önmaga önfelszámoló tragikomikumába. Eluzív és exkluzív, dekoratív és önelvűen növényyszerű nyelv ez. Az általa benőtt idő olykor a 2006-os év őszi politikai eseményeit veti felszínre, a politikai kommunikáció a belelápodosdik historikumba, a hőskonstruálás öngyilkos mechanizmusaiba,

míg végül a teljes mocsarat felszívja a zöld burjánzás, a megállíthatatlanul élni akaró sokasodás, melyet a személyes, a nyelvi, a kommunikációs válságok trágója éltet a leginkább. A szövegben az életképes, ám idomtalan, az aszimmetrikus, az ormótlan és az idétlen barokk győz, minden többet nyom a latban, mint egy-egy tiszta szerkezet vagy a kósza szimmetria. 93

Az örök harc dinamizmusába lovallja az olvasót, s a nyelv úgy foglalja vissza az emberi tudat, kultúra, tudás által kijelölt parkosított teret, ahogy a 16. oldalon az „élőhalott menádok” ostromolják meg az Esterházy-kastélyt, „hogy visszavegyék a NÉPTŐL / az ösztönháztartást”. Az Esterházy-kastély nem pusztán a történelmi barokk terek egyik prototípusa, hanem Esterházy Péter „kastélyos”, azaz a hagyományt végső soron regenerálni képes, posztmodern nyelvbölcselettel átítatott szöveghangulatainak territórium is lehetne. A nyelv s a benne a lét számára emelt „ház” lepukkant, funkciójavesztett kastéllá, kulisszává vált, melyet birtokba vesz a forradalmi magnetizmus kísérlete közben egyenrangúsított hagyománytörténeti alakok hadosztálya, ám igazi győzelmet csak az a natúra arathat, melyben a saját evolúciós zenitjén jócskán túljutott embernek nincs megkülönböztetetten kiemelt szerepe. A hagyomány nem otthon, hanem idegenség és otthontalanság, s míg az „ösztönháztartás” nem talál vissza a maga materialitásához, nincs folytatás se, csak örök kezdet. Ilyesmit sugall a *Barokk Femina*: a termékenység áradó ölének vegetatív metaforarendszere a metafora alapanyagára kérdez rá. Az intertextuális háló nem kiemeli és felmutatja, hanem egyszerűen megfojtja a megszerzett zsákmányt, s a pusztulást építi be a radikális hibriditást gerjesztő, elszabadult költői konstrukcióba, mondhatni a felhalmozott humuszt hasznosítja.

A barokk maga a burján, a retorika öngerjesztő provokációja, az öt érzékszerv által úgy-ahogy védett „belső várkastély” menekülési útvonalainak és színesztézialehetőségeinek összessége, a moduláció tudománya, a sarjasztásé, mely a lehető legpontosabb leírást vagy a legpontosabb érzelmi rezdülést is a halmozás gesztusrendszeréhez igazítja: a barokkban csak egyetlen dologból van egy. És ez meglehetősen rövidre zárható kérdés: Istenen kívül a földi létben csak és kizárólag többes szám létezik, ami általában nem egy triviális grammatikai jelölésben nyilvánul meg, hanem a halmozásban, hiszen a halom rendszerint ugyanarra a logikai menetre vagy tárgyi valóságra van felpúpozva. A *Barokk Femina* sem egy nő, hanem egy tobzódó univerzum, melynek elemei között különféle vonzásviszonyok, komplementer megfelelések vagy egymásra kopírozódások (önmagukat folytonosan újraszülő láncolat-testek) figyelhetők meg, hasonlóképpen azokhoz a szeparáló és rendszerező technikákhoz, melyek a jelentésszóródásokat lebegő mondathullámokba vagy mondatsírokba szortírozzák. „A pápai hús a

legtáplálóbb történelempótlék” mondat egyszerre lehet bizarr szentencia, mely a transzcendencia és a test viszonyának groteszk meghatározására tesz kísérletet a historiográfia viszonylatában, de lehet olyan öszvéresítés is, mely egy reklámszöveg és egy barokk concetto találkozása a szintaxis

94 aranyozott lábú boncasztalán. A pótlékként és húsként elgondolt élet-
tények és a köréjük rendelt intellektuális történelembölcselet viszonyának elemzése messzire vezetne, a regiszterkeverő áttűnések poétikája viszont így is mehökkentően otthonos gyártelep a szerző zakatoló versgenerátora számára. A beszédnek nemcsak teste, hanem mennyisége is van: a pótlólagosságnak viszont csak mennyisége. A *Barokk Femina* radikális örvénypoetikájának ereje kétségkívül a mélybe rántás és a váratlan szabadulás nyelvi gyűrűzésében van: talán Juhász Ferenc ment el ilyen messze a „barokkban” utoljára, mondhatni a falig, sőt még azon túl is. Nemes Z. Márió egyedi, markáns versnyelvének egyik barokk metaforája lehetne a *catalogus rerum*, azaz a dolgok, jelenségek katalógusa, melybe a tárgyak 2006. szeptember 4-e és 2006. október 23-a között vétettek fel „Fideszországban”, s ahogy a barokk katalógusversekben, már az előszámlálás áradása is a szabályozhatónak tűnő ÉLET jele, a teremtés és az alkotás, a fikciókészség és a fantázia dicsérete. „Hozd fel az ÉLETET Pestre!” – hangzik el a katalóguspoétika egyik imperatívusza a 35. oldalon. E kijelentés egyszerre zavarbajtjó Rilkeparafrázis és egy kibomló hungarofuturista élet-halál-utópia kulcsmondata. A közszemlére tett élet és a politikai test totálisan ellenőrzött és dramaturgiai helyzetekbe kényszerített exhibicionizmusa bővelkedik a szexuális vonatkozásokban, az intimitás átpolitizálása stratégiai célokat tűz ki maga elé, például: „A FELVILÁGOSÍTÁS már korán / megszállta a testet, hogy ellenőrizze / a magyar EREKCIÓT”. A „magyar” jelző szokatlansága a mondatban nemcsak poén, hanem egy ideológiai konstrukció egészen konkrét testreszabásának nyomait őrző „feladat” is, mely egy olyan manipulációs kvázi-üdv történet része, ahol a rendszerbe belenevelődő egyén végül elveszti egyediségét, főnévisége a jelzőben teljesedik ki, sőt fel is oldódhat benne. Az oksági kapcsolatok szövevényes viszonyrendszerének feltárását a hagyománnyal és az emlékezőtechnikák kudarcaival túlzásúfolt idő nehezíti, ezért a szöveg a jövőre fókuszál, azaz a teremthető vagy formálható időre. A jövőhöz eszköztár kell: egyre elviselhetetlenebbül sokasodó többes szám, klón, másolat, vagy egyszerűen sok-sok „meggyőző” jel, jóslat, részlet. A tévészékházát ostromló tömeg fölött elsuhanó angyal-Zoli jól mutatja az ént mint a hagyomány szövegneurózisából szabadulni vágyó konstrukciót, ahogy az ÉLET fölött siklik el, s ahogy egyszerre szabadul meg az emberi lét és az öröklött nyelv terheitől és válik összetett, jelentéssé látvánnyá a közélet és a magánélet dimenzióinak határán. Zoli azonban nem csak Zoli, hanem Zoli-generátor, önklonjai másságában tapasztalja meg a világ jelenségeit, s önmagára is a megsokszorozódott

azonosíthatóság (és nem azonosság) meglehetősen képlékeny szempontjából néz. Ez azonban nem minden: Zoli lényyszerűsége, apokaliptikus jelenválósága költészetesztétikai hozadékkal is bír, ugyanis megsejti, hogy „idén ősszel egyszer és / mindenkorra véget ér a magyar IRODALOM”. Lénye és lényege egyszerre inklinál a pusztulásba, a mondhatatlanról mon- 95
dott dolgok (azaz a líra) lezárulásának tudatosításához és egy új al-
pnyelven alapuló szövegmanipuláció potenciális víziójához, mely holisztikus
módon alakítja át mind a testet, mind a tudatot, önkényesen borogatja fel
az ok és okozat közti viszonyok hagyománytörténeti logikáját, és preferálja
a katalógizált dolgok tanulmányozásába belekábuló észlelés domi-
nanciáját az én koherenciájának bármiféle illúziójával szemben, mi-
közben a felszabadító hibriditás lesz maga a legvakmerőbb realizmus.
A 86. oldal szerint barokk hullákon élünk, utazunk, rajtuk keresztül
jutunk a mennyei Jeruzsálemba, a „dies illa” megtermékenyítő „eja-
kulátumába”: a pusztulásorgia gyönyörűségében felzúgó kolosszális
létmise szertartására, ahol verzállal „kihangosítva” íródik bele a tu-
datba a nagy, paradox igazság: „SZENT SZENT SZENT a HAZUGSÁG”.

Nemes Z. Márió könyve egyszerre a helyzetfeltérképezés meg-
hökkentő rítusait leíró boncolási jegyzőkönyv és az autentikus alap-
hang keresésének negatív utópiája, a manipulálásra szánt jövőből
kihámozható jelen könyörtelen éposza.

Új Forrás 2020/10 – Csehly Zoltán: Manipuláció
és magnetizmus – Megjegyzések a Barokk Feminához

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM és az EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT. és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (főszerkesztő-helyettes, kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (próza rovat: szenazol@gmail.com)

Lapterv és műszaki szerkesztés

SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ, HEGEDŰS GYÖNGYI, MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR, SZILÁGYI MIHÁLY

Online

FEHÉR ENIKŐ, HEROLD RENÁTA, KERTAI CSENGER, MAKÁRY SEBESTYÉN, SZŰCS BALÁZS PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC, CSEKE ÁKOS, MONOSTORI IMRE, MUZSNAY ÁKOS

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben

Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.

ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.